

Отже, адвокат, який надає правничу допомогу потерпілому – представник, який здійснює представництво, що є відмінним від захисту видом адвокатської діяльності та не має процесуального стосунку до забезпечення права на захист підозрюваному. Так само як адвокат, який здійснює захист підозрюваного – захисник, не повинен мати стосунку до надання правничої допомоги потерпілому. Вважаємо, що дослідження статусу представника потерпілого в кримінальному провадженні є актуальним питанням для проведення подальших наукових розвідок, а визначення статусу представника сприятиме формуванню концептуальних основ процесуальної діяльності адвоката – представника потерпілого в кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Редакція від 26.12.2024 р. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text) (дата звернення: 18.04.2025).
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Редакція від 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.04.2025).
3. Грібов М. Л., Червінський В. В, Представництво потерпілого у кримінальному провадженні: поняття, зміст, проблеми та шляхи їх вирішення. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 8–21.
4. Ємельянов Р. О. Адвокат – представник потерпілого в кримінальному процесі: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Кропивницький, 2023. 233 с.
5. Ємець І. О. Процесуальний статус адвоката-представника потерпілого в кримінальному провадженні: перспективи вдосконалення. *Вісник ЛННІ ім. Е. О. Дідоренка*. 2024. Випуск / Issue 3 (107). 80–88.
6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Редакція від 15.11.2024 р. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text) (дата звернення: 21.04.2025).

Пономаренко В. В., викладач кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ЗАПОРУКА НЕДОПУЩЕННЯ ЗЛОВЖИВАНЬ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Верховенство права є фундаментальною основою демократичної правової держави, яка забезпечує не лише нормативну регламентацію правових відносин, а й їхню якісну реалізацію в інтересах людини, суспільства та держави. Особливого значення цей принцип набуває у сфері оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування, де державні органи отримують особливі повноваження, пов'язані з

обмеженням конституційних прав і свобод громадян. У таких умовах саме верховенство права виконує функцію стримування й протидії можливим зловживанням владними повноваженнями.

У ст. 8 Конституції України верховенство права визнано однією з ключових засад конституційного ладу [1], а його зміст тлумачиться Конституційним Судом України як поєднання принципів законності, правової визначеності, недопущення свавілля з боку держави, рівності всіх перед законом, доступу до правосуддя, а також забезпечення прав людини як найвищої соціальної цінності. У контексті кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності це означає, що будь-яке втручання у права особи має бути не лише формально правомірним, але й обґрунтованим, необхідним та пропорційним поставленим цілям. Зокрема, у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначено, що завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривною діяльністю спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [2].

Найбільше проблем у цьому аспекті виникає під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України. Ці дії мають прихований характер і часто передбачають доступ до особистого життя, телефонних розмов, електронної переписки, місця проживання тощо. Їх проведення допускається лише на підставі ухвали слідчого судді, однак на практиці спостерігається формалізація цього механізму, коли судовий контроль фактично зводиться до автоматичного погодження подань без належної перевірки обґрунтованості.

Практика Європейського суду з прав людини постійно підкреслює, що для правомірного обмеження прав людини недостатньо лише формальної наявності закону – важливою є також його змістовна якість. Правова норма має бути чіткою, прозорою та передбачуваною у застосуванні, а також повинна передбачати незалежний контроль за втручанням у права особи. Такий контроль може здійснюватися як судовим органом, так і іншими незалежними інституціями, здатними забезпечити реальний нагляд за діяльністю правоохоронних органів.

У низці справ, таких як «Klass v. Germany» [3], «Kruslin v. France» [4] та «Huvig v. France» [5], ЄСПЛ сформулював основні критерії допустимості втручання у приватне життя: наявність чіткої правової основи, визначення умов, порядку, обсягу та тривалості втручання, наявність незалежного контролю, а також забезпечення особі реальної можливості оскаржити незаконне втручання. Ці підходи формують європейський стандарт правового реагування на потреби безпеки при дотриманні прав людини.

На жаль, в українській правозастосовній практиці судовий дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій нерідко перетворюється на формальність. Ухвали часто виносяться без належного аналізу обґрунтованості та пропорційності заходів, іноді – в позаурочний або нічний час, без повного ознайомлення суду з матеріалами клопотання. Така практика підриває довіру до інституту судового контролю і формує стійке уявлення про його залежність від правоохоронних органів.

Крім того, в Україні не вистачає ефективного механізму перевірки законності та обґрунтованості результатів проведених негласних слідчих (розшукових) дій. Не забезпечується належний захист прав осіб, стосовно яких проводилися такі дії без їх відома, а здобуті в ході оперативно-розшукової діяльності матеріали нерідко використовуються у кримінальному провадженні з порушенням принципів допустимості доказів. Це суперечить міжнародним стандартам і ставить під сумнів справедливість судового процесу.

До цього додаються й інші проблеми: недостатній рівень фахової підготовки працівників, які здійснюють ОРД та досудове розслідування; надмірне використання оперативних засобів без спроб застосувати методи, які не будуть полягати у втручанні у приватне життя особи; недостатня прозорість у співпраці між прокурором та слідчим. Усе це створює ризики для реалізації прав особи на справедливий суд, повагу до приватного життя, захист від свавільного втручання та презумпцію невинуватості.

Підвищення ефективності дотримання принципу верховенства права у сфері кримінальної юстиції потребує системного підходу. По-перше, необхідно вдосконалити законодавче регулювання ОРД, зокрема, в частині розширення судового контролю за її здійсненням та встановлення чітких процесуальних меж для використання її результатів як доказів. По-друге, важливим є впровадження обов'язкової відеофіксації процесуальних дій, стандартизації звітності, а також створення єдиного реєстру матеріалів, отриманих в результаті НСРД, з метою забезпечення їх об'єктивності й збереження. По-третє, слід запровадити дієві механізми притягнення до дисциплінарної або кримінальної відповідальності осіб, що допустили порушення у сфері оперативно-розшукової діяльності.

В умовах глобалізації, зростання кіберзлочинності, гібридних загроз та військової агресії особливої ваги набуває баланс між безпекою держави та свободами людини. Принцип верховенства права не повинен зводитись до формальності навіть у складних обставинах — він має залишатися мірилом будь-якої дії органів державної влади, а особливо тих, які пов'язані з обмеженням прав особи. Без його дотримання неможливо побудувати ефективну, прозору й справедливу систему кримінальної юстиції, якій довіряє суспільство.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 року № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. №22. Ст. 303

3. Справа «Класс та інші проти Німеччини»: рішення Європейського суду з прав людини від 06.09.1978 року/ Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_093#Text.

4. Case of Kruslin v. France (Application no. 11801/85): Judgment European Court of Human Rights from 24 April 1990. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57626>.

5. Case of Huvig v. France (Application no. 11105/84): Judgment European Court of Human Rights from 24 April 1990. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57627>.

Полуніна Л. В., к.ю.н., доц., професор кафедри
правового забезпечення та правоохоронної діяльності
Київського інституту Національної гвардії України
Волошин В. Р., курсант
Київського інституту Національної гвардії України

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ: ВІД РЕЛІГІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», міжнародний тероризм – здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов’язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров’ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об’єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження [1].

Однак це явище не є статичним, а постійно еволюціонує, набуваючи нових рис та форм. Дане дослідження зосереджується на аналізі ключових тенденцій, що характеризують сучасний міжнародний тероризм, зокрема, посилення релігійної мотивації, розширення географічного ареалу, зростання рівня віктимності, нові форми інституціоналізації, професіоналізацію, державну підтримку, та їхній вплив на глобальну безпеку.

Сучасний міжнародний тероризм характеризується суттєвою еволюцією, що проявляється в кількох ключових тенденціях. По-перше, спостерігається зростання ролі релігійно-вмотивованого екстремізму як головного чинника, що легітимізує та ідейно обґрунтовує терористичну діяльність, на відміну від національного сепаратизму, який домінував раніше. Протягом останніх десятиліть значно збільшилась кількість інцидентів, вчинених угрупованнями, що використовують релігію для виправдання своїх дій.

По-друге, відбувається розширення географічного ареалу терористичних актів, які фіксуються у все більшій кількості країн по всьому світу.